

CAMILLO BRERO

**STORIA
DELLA
LETTERATURA
PIEMONTESE**

TERZO VOLUME

(Sec XX)

Torino 1983

EDITRICE PIEMONTE IN BANCARELLA

LA FIOR

Se la tormenta, greva 'd malefissi,
a possa an bass, la man fòla 'd teror,
treuva a rezla, an sël bòrd dël pressipissi,
mach la gamba dlicà 'd na pcita fior.

VALTER AGOSTINI

Anche Valter Agostini (nato a Torino nel 1925) è poeta dei tempi della speranza. La sua poesia (non ancora raccolta in volume) esprime una tormentata partecipazione alla vita delle cose ed uno smarrito trovarsi nel tempo, a cui non basta il ciel sereno, né una voce d'amore per giustificarlo.

La sua incessante ricerca della forma, che si manifesta nel suo costante istinto di frammentare il verso, contribuisce a svelare la trepida posizione del suo spirito su uno sfondo senza contorni.

Agostini scrive di rado e dopo lunghi silenzi.

A-I SON ÈD DI...

A-i son ëd di che a smijo senza fin.

E 'd neuit, senza matin.

Fërma 'nt ël sangh gelà dal frèid la vita,

geilà 'dcò la fiamma

dla speransa pì cita,

s'a-i é un destin ch'a ciama

a l'é dai bòrd dël mond

andova tut a nija 'nt un mar senza fond.

Dësposjesse dla carn e sprofondé

ant ël veuid nèir-ancreus dël pensé

për scheurve 'l sens ëd l'ùltima vrità:

la mòrt-compagna për l'eternità.

E se a l'é un deurme për sempre, cosissia!

Ma se a dev esse un'ànima ch'a vija

sò confòrt a sarà strenze 'n turibol

da brusé 'dnans al patibol

dla gent ch'a viv ëd di senza na fin,

dla gent ch'a viv ëd neuit senza matin...

(dla gent santificà da la cros dij dolor

coma Gesù Nosgnor).

NOI FÈRVAJE...

Noi soma, ant una stra, tante geirètte
schissà contra l'asfalt, senza pèrdon,
che, bërlusente al sol come fiamètte,
superbament a vivo d'ilusion.

Ma an pressa a ven la grand'oscurità:
s'a j'é 'd fiamèle a brilo mach an cel,
e an tèra, giù, ansima a cola stra,
e dè scur e 'd frisson as cala 'l vel.

Dèstissa ormai la fiamma dle ilusion,
a l'é na scarpa bòrgna... un tich leger...
a l'é 'l passé dla roa d'un carton...
e a casca ant ël fossal l'àtomo alter.

Tante geirètte, tante, a fan la stra;
ma lor a conto nen, conta mach costa,
pèrchè ch'a l'é la Stòria e as fërma pa:
na gèira ant un fossal val nen la sosta.

E la geirètta, là, cuverta 'd pàuta,
a l'ha gnanca un lament: l'é sò destin!
(ël destin d'ogni gèira, bassa o àuta,
ator útil ma cit d'un Grand Camin).

Ma ti, temp infinì, Liber dla Stòria,
quand che 'l sol l'é calà, ant l'ambrunì,
ricòrdte dle geirètte senza glòria
ch'a l'han ant un fossal sò pòvr avnì.

O FOROSTÉ

O forosté, ch'it passe e 't garde nen,
't veule savèj l'ardì dël nòstr Piemont?
Sentlo ant ël vent che dal Monsnis a ven,
leslo là su, sle sime a l'orizont.

A guardé 'l vòl ëd l'àquila ch'a crija
an sij giassé grandios, fèrmte un moment,
o forosté che an pressa 't vade via,
e it la vèdras la fòrsa 'd nòstra gent.

Tra le pinere vërde tut a tas...
J'é mach ël bësbijé dle guce 'd pin...
Lassù, tè speta 'd nòstr Piemont la pas,
dova 'l mond l'é lontan e 'l cel davzin.

E dai castej sperdù 't parla la glòria,
e ij fium at canteran 'd veje canson,
e tut at parlerà dla nòstra stòria
che ormai a l'é legenda e tradission.

La gentilèssa 'd nòstra poesia
it sentiras sël pian, vers ël tramont...
O forosté, pèrchè 't na vade via
prima 'd vorèj-je bin a nòstr Piemont?

SCARPON AMIS

Scarpon amis, ch'it l'has portame tant,
i vado ormai avanti senza 'd ti;
finì l'é 'l temp dij seugn, ël temp dij'incant...
na pòrta a l'é sarasse daré 'd mi.

'T ricòrde ch'i dislo: «Là giù, mai!
Sla montagna i vivroma nòstra vita,
sla montagna la gòj dël nòstr travaj!
La valada pèr noi a l'é tròp cita».

Forse i voria tròp (ël paradis?)
da coj mè seugn tra le frèsche pinere;
forse am bastava nen avèj n'amis,
amis dle ròche, amis ëd le bialere.

I lasso daré 'd mi ij bej seugn ëd glòria,
la bàita dle speranse e dle ilusion...
Vers la pian-a 's në va mia veja bòria
portà da un vent sutil ëd delusion.

Senza pensé al doman, ant la neuitada
dl'istint present, i scoto già pì nen
dij bòsch lontan la calma ciaciarada.
Mè sangh l'é càud ëd frev... frev ëd trafen.

Con l'ànima pì pòvra e men sincera
i veuj pasieme ant mia disperassion,
senza ancòrzëmne che na man leggera
a m'anvlupa d'antorn una pèrzon.

CANTADA 'D FRATEL ÒM

Mi it òdio, òm,
quand che ant ël dòm
dla virtù primordial
a ven bësbiand,

rusiand,
ël Mal...
quand che a ven prepotent,
borios,
glorios
an sla carn, ël Serpent,
fuetand la bianca nìvola dl'incens
che as pèdrà
vers l'orisont, vers l'orisont inmens
dël pecà.
(Ant ël dòm dla virtù
ël seugn d'un paradìs perdù
a l'é sorgis
d'òdio pèr ti, òm, nemis).

As dësparia
l'eucaristia
e la neuit ëd Valpurga infernal
l'é carlevé
dël Mal... dël Mal... dël Mal...
Carlevé disperà
dël pior dij luv quand che a son-a l'alvà,
carnevalada amèra
d'un mond doleuri vers soa tomba 'd tèra.

(Ma, dime, ch'it ses ti
che it piore ansema a mi?
Ma dime, a l'é pecà
l'avèite bèstëmmià?).

Sot al giov doloros dël dur travaj.
contra la sfersa dël destin servaj,
'd fianch a ti, crocifiss,
òm, amis,
mi im pòrto, strach, mè còrp vers nòstra meta,
vers la val frèida che tuti a nē speta.
E 'l di che i casco sot mè grev fardel
che i l'abia 'l tò pèrdon, amis, fratel.

PÈR TI, PRIMA CARÈSSA

Bagnà dè stisse ch'at perlo sla front,
ij tò cavèj splendrient as suvo al vent;
lè sguard as perd là giù, vers l'orisont,
stèrmand la neuva fiamma d'un torment.

Sèi d'una pas che mai at pasierà,
speranse e delusion ch'at pijo e at lasso
segnand toa carn parèj dè sgrafignà...
torment èd seugn che come 'l vent a passo.

Mentre pura e tëmrosa it sare j'euj,
't confide toe speranse a mia carèssa
che, tentatris e 'nchieta, at seulia e a cheuj
sla brun-a carn l'avlù d'una promèssa.

E i sai pèrchè adess t'ëm garde fissa...!
It suvo ij lacrimon car inossent...
parèj ij tò cavèj, a stissa a stissa,
a son suvasse, carèssà dal vent.

CITE CONTE FOLETTE

Nèstore Canal, pùblich ufissial

«Arciamandme al decret nùmer vint, artìcol sinch, iv dirai che la question a l'é giuridicament regolà parèj...». A chiel, a-j bastava campé là doi nùmer, parlé con prosopopea, e tuti a disìo: «Già, già...!» e 'l gieugh a l'era fàit. Chi ch'as pijava peui la pen-a d'andé a rëscontré, tantopì se ij nùmer a j'ero stàit prononsià motobin an pressa, da nen podèj-je memorisé? Për tuti a saria stàita n'onta feje ripete.

«Già, già...!» — le rupie pì ancarnìe, jë sguard pì atent dzora j'uciaj-pensné.

«Già, già...!» — teste grise, teste bianche, teste plà, sù e giù pian-pian a fé segn èd si. E chiel, ch'a dominava.

Ma un bel di a l'é rivaje un, ch'a la savia pì longa: «Chi ch'a bat monèja fàussa a l'é 'mpèrzonà, chi as arciam a 'd lege fàusse a l'é fusilià. Milasset-sentetranta, tersa crija dël Cont Barètta, artìcol eut!», e con la velocità dla lòsna, zèch!, a l'ha srotolaje sota j'euj na bërgamin-a tuta scritta an gòtich. Chiel a savia nen lese 'l gòtich, ma a confesselo a saria stàita n'onta, ma n'onta... e a l'ha dit: «Già, già...!»

Parèj a l'han pijalo, l'han gropalo, l'han fusilialo. E l'àutr a l'ha rafaje 'l pòst.

Jë squadron

«Tuti sl'aaa...tenti!» Èl cap-ësquadron a l'era motobin enèrgich e lë squadron — mes da na part e mes da l'àutra dla carzà — a scatava. «E m'ar-

comando, iv bogereve quand che mi, mach mi, iv darai l'arpòs!». E gnun bogiava.

Ma ij cap-èsquadron, dòp tuta na cariera, èd sòlit a j'ero già vej e a capitava tròpe vòlte che a caschèisso an tèra pèr un colp al cheur. E lè squadron a seguitava a sté sl'atenti. E 'l cap-èsquadron («mi, mach mi!») sla carzà, bele mòrt.

E a vnìsio a pijelo. E pèr rispét dël mòrt, gnun a dasìa l'arpòs.

Pian pian, tuti as dèsmenciavo dlè squadron. E lor, an pe, sempre an pe, sl'atenti. E 'l vent e la pieuva, pòch a pòch, a-j rusiavo tut d'antorn, a-j suliavo, a-j èscursavo, pòch a pòch...

... Quand ch'a l'han asfaltà la stra, minca tant a trovavo 'n sij bòrd ste forme bin turnè, àute dontrè branche. E a son rivà ij técnich, peui ij diretor, peui jè studios d'archeologia, peui ij surintendent. Ma 'l misteri a l'era gròss. Fintant ch'a l'han capì, èd colp: «Grand ingegné, nòstri cé, grand ingegné!». La dèscuerta a l'era 'mportanta, a l'era na lesson èd la Stòria: j'antich a-j mostravo ancor a coj d'ancheuj. Con umiltà, as tritava peui mach èd completé l'euvra dij cé.

A son butasse a fé ij progét: a l'han copià, tal e qual. A l'han giontajne fin ch'a bastava, èd pera. E a son sautà fòra le longhe file 'd paracher.

MALINCONIA ARVEDSE

Pensé 'd giassa pura pèr dèsfidé staneuit

— veja nemia —

la malinconia.

Tut bin vestlà

'd faussaria

e bel deuìt

a manda sò atach

viliach

misterios

nonsià da 'n melodios

cant èd siren-e

— *Le còse bele ch'it l'has mai avù...*

— *Le tròpe ore ch'it l'has nen vivù...*

— *Le ciàire eve ch'it l'has mai beivù...*

e 'l sangh l'é pì nen sangh drinta mie ven-e.

Ma 'nt un combatiment

pèr d'ardiment

sensa midaja

j'arme silensiose dla bataja

— pensé 'd giassa fin-a —

a fan ruvin-a
dle còtie tentassion
e a 'rnòvo la passion
'd paghé con sangh, torment e delusion
lòn ch'a smija nen d'àutr che n'ilusion.

As peul nen sempe vive
parèj d'un erbo al vent
mach content
dël bèsbijé d'un ri tra frësche rive
o dj'àutre vos ch'a ten-o companìa
ant j'ore 'ncerte dla malinconia.

Forse mach la dësmentia (sacrifissi
'd tuti ij vissi
dël passà)
a farà granda 'nt ij sécoj nòstra età.
D'àutr, combin che un Paradis a-i sia Dëdlà,
noi për nòstre masnà
i restroma mach sempe spòrca mnis
s'i savroma nen deje un paradis
ëdcò dë dsà
(pì nen paghé con mila e mila mòrt
la plenta dij déboj, la blaga dij fòrt).

E ti, mè cheur,
ten àut ël drapò 'd guèra
che a conquistrà 'l boneur
d'un paradis an tèra!
... contut che, vej
rivà
an st'età benedìa,
për noi ël mej
sarà
meuire 'd malinconia.

GIUSEPPE GASTALDI

È, Giuseppe Gastaldi (nato a Torino nel 1926), il poeta del gioioso vivere dei poveri e della sapiente partecipazione alla ricchezza della cultura del buon senso. È questo suo essere tra la gente che accende in lui l'impegno che tale amore comporta. Il suo volume "Sbòss ëd poesia an lenga piemontèisa" del 1971 è la manifestazione della